

Pae Gümnaasiumis toimub 6. klassist alates kolmandik õppet eesti keeles.

Hiline keelekümblus Lasnamäel

R a i v o J u u r a k

Kanada keelekümblusspetsialist Robert McConnell on nimetanud Eestis viibides keelekümblust kõige kasulikumaks programmiks, millest keeleõppes on eales juttu olnud. Kuid see on ka üks keerukamaid programme.

2000. aasta septembris alustas vene koolide viis klassi (134 õpilast) õpet varajase ja täieliku eesti keele kümblusega. Tollane algatus õigustas ennast, praegu käib varane keelekümblus juba 20 lasteaias ja 12 koolis ning hiline keelekümblus 20 koolis – kokku ligi 3000 last. Osalejate hulgas on Tallinna, Narva, Kohtla-Järve, Sillamäe, Tartu. Vene koolide kõrval on avanud vene õpilastele kümblusklasse ka eesti koolid – näiteks Tallinna Laagna Gümnaasium. Juttu on olnud ka vene kümblusklasside avamisest eesti lastele, kuid see ongi jäänud ainult jutuks. Kas eesti lapsed jäävadki vene keelt (ja teisigi võõrkeeli) õppima *lugeda-tõlkida-sõnad*-meetodil?

Ehkki Kanadas õpib teist keelt kümblusmeetodil koguni 300 000 last, on ka Eesti 3000 kümblesajat meie väikse maa kohta päris suur saavutus. Vene lapsevanemate huvi kümblusmeetodi vastu kasvab. See lubab ennustada, et eesti

keelt kõnelejate arv hakkab meie madalale sündimusele vaatamata Eesti Vabariigis tasapisi kasvama.

Päris hea eesti keele oskuse annab ainult varajane ja täielik keelekümblus, mille puhul õpitakse algklassides kõiki aineid eesti keeles. Kuid tõhus on ka hiline keelekümblus – alates 6. klassist kuni 60% ainetest eesti keeles. Näiteks Tallinna Pae Gümnaasiumi õpilased, kes on kolm aastat hiliskümblust saanud (üle 30% ainetest eesti keeles), räägivad seda keelt julgelt ja vabalt mis tahes teemal. Loomulikult kõigub eesti keele tase kooliti ja klassiti. Kus on väga head kümblusõpetajad (ja motiveeritud õpilased), seal on tulemused suurepärased. Lapsed räägivad siis eesti keelt kiiresti ja isegi aktsendita, lisaks on nad tublid kõikides ainetes. Ka mujal on täheldatud, et kümblusklasside õpilased on keskmisest edukamad, näiteks PISA-testide põhjal on prantsuse keele-

kümbuses osalevate laste õpitulemused kõikides maailmajagudes keskmisest paremad.

Kanada tunnustatud kümblusspetsialist Robert McConnell toonitab siiski, et kümblusmeetodist endast rohkemgi võivad head tulemused sõltuda heast põhjaliku ettevalmistusega õpetajast ja kümbluse korraldusest koolis. On näiteks kümblusklasse, mille tegevuses pole hoogu, sest õpetaja ei suuda meetodit kasutada. Mõni õpetaja ei pea kümbluse põhimõtetest rangelt kinni – sellistel juhtudel ei ole tulemused kuigi head. Just kakskeelsete energiat kiirgavate õpetajate nappus on ka Eestis üks põhjus, miks kümblusklasse pole vene koolides praegusest palju rohkem. Tallinna Pae Gümnaasiumis algab hiliskeelekümblus 6. klassist, kolmandik õppet toimub eesti keeles. 7. ja 8. klassis tõuseb eesti keeles õpitavate ainetel osakaal 76%ni õppekavast, ülejäänud

Keelekümblusmeetodi puhul õpetab õpetaja rühma ja rühm ise oma liikmeid.

24% hõlmavad vene keel kui emakeel ja võõrkeel. 9. klassis moodustavad eesti keeles õpitavad ained umbes 60% õpekava mahust.

Tallinna Pae Gümnaasium: kust tuli idee

Pae gümnaasiumis võtsid hilise keelekümbelse idee üles direktor Izabella Riitsaar ning tema ülikoolikaaslane ning partner mitmes pedagoogilises projektis Natalia Jurtšenko. Kaks kakskeelset pedagoogi olid enne kümbelse juurde asumist õpetanud vene koolis eesti keelt. Kahekesi andsid nad välja eesti keele lugemiku vene koolidele, mida kasutatakse mitmel pool praeguseni. Nad valdasid rühmaõpet, tööd ajalehtede, mosaiikide, klastritega, olid tuttavad sugestopeedia ning võõrkeele õpetamise muude tänapäevaste aktiivõppe meetoditega. See kõik oli hea ettevalmistus hilise keelekümbelse rakendamiseks.

Mõtted keelekümbelsele viis ka see, et eesti keele süvaõppega vene koole ja klasse oli veel vähe – enamasti õpetati eesti keelt riikliku õpekava järgi: kaks tundi algklassides ja neli põhikoolis. Sellega lapsed eesti keelt kõnelema ei õpi ja see jättis mulje, et kümbelsemeetodi järele on sotsiaalne tellimus. Kolmandaks loodeti kümbelseklassse avades anda kooli pedagoogilisele kollektiivile uut energiat, kujundada kooli oma nägu, tõsta kooli mainet. Nii alustaski 2002. aasta sügisel üks 6. klass Pae gümnaasiumis hilise keelekümbelsega.

Kümbelsekoolitus

Keelekümbelsekoolituse korraldatud koolitused mõjusid Pae gümnaasiumi meeskonnale hästi. Esiteks kujunes koolituse käigus kõigil pedagoogidel keelekümbelsest enam-vähem ühesugune arusaam, uuesti räägiti üle näiteks lapsekesksuse põhimõtte. See polnud pedagoogidele uudis, kuid kasuks tuli ikka. Koolitusel teadustati endale üheskoos, et kümbelse puhul õpitakse tegevuste kaudu – see oli väga oluline. Pae gümnaasiumis on ka erivajadustega õpilasi, kellele samuti sobib tegevuse kaudu õppimise põhimõtte suurepärased. Tegevus lõimib ained tervikuks ja muudab õpitava lastele kergemini arusaadavaks. Koolipere enesetunnet tõstis seegi, et koolituse käigus tutvuti teiste kümbelsele minevate koolidega, leiti palju uusi sõpru eesti ja vene koolidest. Nii puututi kokku Laagna, Karjamaa, Sikupilli ja Tondiraba kooli inimestega, aga leiti uusi tutvavaid ka Kehra, Tapa, Kohtla-Järve, Narva ja teiste linnade koolidest. See kõik avardas pilti.

Koolituse käigus käidi Kanadas keelekümbelse vaatamas, sealt omakorda tuli eksperte Eestisse. Kanadas on rakendatud keelekümbelseprogramme juba alates 1965. aastast, keelekümbelse spetsialist Robert McConnell nimetas Eestis käies keelekümbelse kõige kasulikumaks programmiks, millest keeleõppe on eales juttu olnud. Pae gümnaasiumile on mõjunud hästi ka see, et

keelekümbelsekeskus on olnud kogu aeg neile suureks toeks ja abiks pedagoogilise meisterlikkuse tõstmisel.

Kogu kooli haarav projekt

2002. aastal alustas hilise kümbelse programmiga üks klass nelja õpetajaga: Öie Orion (eesti keel ja inimeseõpetus), Natalia Jurtšenko (eesti keel), Marje Oja (loodusõpetus) ning Pille Nõmm (kunstiõpetus). Koolituse läbis aga palju rohkem õpetajaid, sest keelekümbelse ei tohi olla kool koolis, vaid kõik pedagoogid kollektiivis peavad olema sellega kursis. Teiseks – kui kümbelsejad jõuavad järgmistesse klassidesse, on iga aastaga vaja juurde uusi kümbelseõpetajaid. Nii tegigi keelekümbelsekoolituse läbi suur hulk õpetajaid: Žanna Filatova (matemaatika), Radda Petersson (muusika), Kristi Bendi (eesti keel) jt. Mõningates koolitustes osalesid veel inglise ja vene keele õpetajad, samuti koolipsühholoog Marina Donova. Koolituse läbis ka direktor Izabella Riitsaar. Praegu õpivad paljud aineõpetajad (matemaatika, keemiabioloogia, ajalugu, kehaline kasvatus) eesti keelt. Tõsi, mõned lapsed oskavad eesti keelt paremini kui mõni õpetaja, aga see pole kujunenud probleemiks. Isegi tore on, kui õpetajagi õpilastelt õpi.

Et keelekümbelse õpilastele liiga ootamatu ei oleks, räägivad kunstiõpetuse ja käsitöö, kehalise kasvatus, muusika-, inimeseõpetuse ja teiste ainete õpetajad juba 1. klassist alates lastega ka eesti keeles. Nii saadakse varakult selgeks päris palju eestikeelseid väljendeid. 1. c klassi õpetaja on aga koguni kolmkeelne – valdab vabalt eesti, vene ja inglise keelt. Tema õpilased laulavad eestikeelseid lastelaule, eesti keeles räägib ta nendega kunstiõpetuse ja käsitöö ning inimeseõpetuse tundides.

Lapsevanemad

Nüüd teatakse, et alguses hinnati keelekümbelse programmi populaarsust mõnevõrra üle. Esimestel lapsevanematele korraldatud koosolekul selgus, et keelekümbelsest ei teatud suurt midagi. Nii ei tekkinud Pae gümnaasiumi ukse taha ka pikka kümbelsekandidaatide järjekorda nagu näiteks inglise kolledžis vastuvõtukatsete ajal. Kui lapsevanematele aga asja selgitati, hakkasid nad huvi tundma ja kümnekond õpilast tuli teisest koolidest Pae gümnaasiumi kümb-

lusklassi juurde. Nii saadi 27 vabatahtlikku kümblejat kenasti kokku.

Kui kumbluseks aga lahti läks, olid lapsevanemad jahmunud, et eesti keelt ei õpitudki nii nagu nende ajal. Nad ei suutnud uskuda, et lastele, kes polnud varem eesti keeles ühtki ainet õppinud, hakati neid äkki õpetama puhtalt eesti keeles. Hakati nõudma, et lastele tunnis toimuvat tõlgitaks, kuid tõlkimine on kumbluse puhul keelatud. Õpetajad vehkisid kätega, mängisid miimikaga, joonistasid tahvlile, osutasid nimetatud asjadele ja tegid sada muud imet, et räägitut selgitada – aga ei tõlkinud. Isegi klassijuhataja ei rääkinud vene keeles – kui kumblus, siis kumblus. Õnneks olid õpilased kumblustundides rõõmsad ja väga aktiivsed. Kui lapsevanemad olid käinud tunde vaatamas, protestid lõppesid. Rahustavalt mõjus ka hea kontakt kooliga – klassi üritused, koosolekud, piknikud, selgitused ja muu selline.

Järgmiseks suureks mureks kujunesid hinded. Kumbluse esimesel aastal laste hinded langesid, mis valmistas eriti suurt muret paremate õpilaste vanematele. Tuli selgida, et tagasimineku on ajutine, et 6. klass on ettevalmistus 7.ks ja sealt alates läheb juba kõik hästi. Ka sellest saadi aru.

Kolmas kord muutusid lapsevanemad rahutuks siis, kui 7. klassis pidi matemaatikaõpetus toimuma läbinisti eesti keeles. Selle vastu sõdisid nad väga visalt. Et Eesti ajalugu oli eesti keeles, sellega lepitati, aga matemaatika tundus liiast. Kardeti, et kümmeldes matemaatikat nii selgeks ei saa, et ülikooli pääseks. Koolirahu huvides tehti vanematega kompromiss ja otsustati, et õpetaja ise valib, mida õpetab matemaatikas eesti ja mida vene keeles. Terminoloogia, töölehed ja õpikud olid eesti keeles, õpetaja võis aga selgitusi jagada ka vene keeles. Mõned lapsevanemad viisid oma lapsed teise kooli. Paralleelklassi ei saadud / ei tahetud oma lapsi tollal üle viia, sest seal olid siis erivajadustega lapsed.

Närvide proov

Varsti elasid õpetajad ise suuri katsumusi üle. Neil oli olnud pikka aega roosa ettekujutus, et täna alustatakse kumblusega ja homme on suurepärased tulemused käes. Aga ei midagi niisugust. Esimesel aastal kulus vahel nädalaid

mõne lihtsa lause omandamiseks: „Ma olen“; „Ma ei ole“; „Ma olen 13aastane“; „Ma olen 6. klassi õpilane“. See tundus mõnegi õpilase puhul täiesti võimatu! Õpetajad sõna otseses mõttes nutsid, sest kartsid, et kumblusest ei tule midagi välja. Lapsevanemad tõstsid pinget, küsides kogu aeg: „Miks te ei tõlgi!“ Oli ka tõsiseid probleeme. Näiteks üks väga tubli tüdruk ei suutnud võtta osa rühmatööst, mis on kumbluse puhul aga ülioluline – õpetaja õpetab rühma, rühm oma liikmeid. Lõpuks võeti tüdrukule appi kooli psühholoog ja saadi probleemi üle.

Teiseks selgus, et kumblusõpetajal oli vähemalt alguses üksinda väga raske – ta vajab abiõpetajat. Seda rolli hakkas täitma õppealajuhataja Natalia Jurtšenko, kes käis vabadel hetkedel kõigil kolmel kumblusõpetajal tundides abiks. Õppealajuhataja võis lubada endale ka luksust rääkida väljaspool klassi, oma kabinetis, lapsega vene keeles. Otsesele kumblusõpetajale oli see vastuvõetamatu. Igal reedel istusid kolm kumblusõpetajat ja õppealajuhataja koos, tegid nädalast kokkuvõtet, nutsid, planeerisid järgmiste nädalate tegevust, saatsid lapsevanematele tagasisidet, igatsesid positiivseid tulemusi. Raske oli aeg sellegi tõttu, et kumblusõpetajatel oli tunde ka tavalistes klassides, nad ei saanud pühenduda ainult kumblusele.

Nüüd, 2007. aastal, tunnevad viis aastat tagasi kumblusega alustanud õpetajad oma tööst suurt rõõmu. Tollal alustanud lapsed on juba 9. klassis ja väga tublid. Nad ei räägi eesti keelt veel päris nii nagu eestlased, aga ütlevad julgelt ja vabalt ära kõik, mis vaja.

Sport, tervis

On välja kujunenud traditsioon, et Pae gümnaasiumi iga 6. klass läheb täies koosseisus hilisele keelekumblusele üle. Vanemad on sellega rahul, sest varasematel kumblusklassidel on läinud hästi. Kindlustunnet on lisanud seegi, et Tartu Ülikooli teadlased eesotsas Hiie Asseriga on kooli kumblustulemusi põhjalikult uurinud ja need heaks tunnistanud. Tartu teadlased on uurinud ka lapsevanemate suhtumist kumblusse ja seegi on osutunud positiivseks.

Siiski on ka õpilasi, kellele keelekumblus ei sobi. Üks tütarlaps, kes tegeles aktiivselt spordiga, oli tihti võist-

lustel ja treeninglaagrites, jäi oma klassikaaslastest maha. Kool korraldas talle pärast tunde järelõppe, aga see tundus karistusena, nagu pärast tunde õppimine ikka. Ka iseseisvalt järele õppida oli tal raske, sest kodus polnud eesti keelt rääkivat õpetajat ega õpperühma, kes toetaks. Lõpuks valisid vanemad tüdrukule tavakooli. Teine väga tubli tüdruk oli üle poole õppeajast haige ja ema viis ta teise kooli. Ei tahtnud küll, aga midagi polnud parata. Üks poiss lahkus esimese aasta lõpus samuti spordi pärast. Tal oli perspektiiv spordis läbi lüüa ja ta ei tahtnud pingutada mitmel rindel korraga. Teine poiss oli sotsiaalprobleemidega perekonnast ja oleks nagunii kooli vahetanud. Aga õpetajad rõõmustasid selle üle, et teistest koolidest tulnud lapsed, kes liitusid kumblusklassiga alles siis, kui põhikoosseisul oli kõige raskem etapp juba seljataga, said kõik kumblusklassis hästi hakkama.

Keelekumblust häirivad samad probleemid, mis tavaõpet. Laste tervis ei ole korras, vajatakse logopeedilist abi. On lapsi, kes ei suuda kolme keelt õppida – lisaks vene ja eesti keelele õpitakse Pae gümnaasiumis ka inglise keelt. 1. klassis on inglise keelt vastavalt lapsevanemate soovile kaks või kolm tundi nädalas, 2. klassist õpitakse inglise keelt kaks tundi nädalas riikliku õppekava järgi ja lapsevanemad võtavad veel kaks-kolm tundi omalt poolt juurde. Nii on mõnes 2. või 3. klassis koguni viis tundi inglise keelt nädalas nagu inglise kolledžis. 6. klassis algab eesti keele kumblus. Gümnaasiumis saavad õpilased valida inglise keelele lisaks prantsuse või saksa keele. Pae koolis on laste keeleõppe koormus tõesti suur.

Praeguseks on Tallinna Pae Gümnaasiumi õpetajatele siiski selge, et vene lastele on võimalik eesti keeles õpetada mis tahes ainet. Ühtlasi on selge, et eduka kumbluse peamine eeldus on hea õpetaja, kes valdab väga hästi keelekumbluse metoodikat ja oskab mõlemat keelt vabalt.